

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

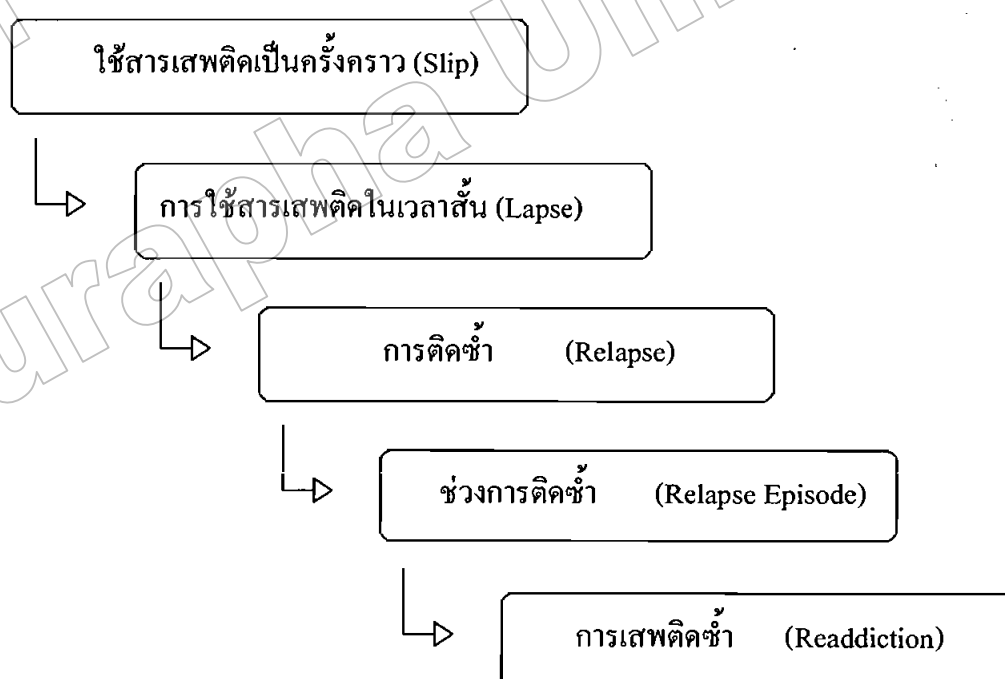
ปัญหาสารเสพติดเป็น ปัญหาที่เรื้อรัง และแพร่ระบาดสู่สังคมไทยมาหลายร้อยปี เริ่มจากฝิ่น ซึ่งถูกนำมาใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ เพื่อระงับความเจ็บปวด แต่ต่อมาได้นำไปใช้ในทางที่ผิด โดยนำมาสกัดเป็น มอร์ฟิน เฮโรอีน และสารเสพติดประเภทอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นสารเสพติด (อังกูร ภัทรกร, 2548, หน้า 317) หาก เมื่อผู้ใดได้เสพก็จะเกิดความต้องการทั้งร่างกาย และจิตใจ และต้องเสพต่อไปเรื่อย ๆ โดยไม่สามารถหยุดเสพได้ และจำนวนในการเสพยาจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเกิดอันตรายต่อร่างกาย และจิตใจ (สุพิศรา สุภาพ, 2546, หน้า 67) สารเสพติดเป็นสารใกล้ตัว ที่ชั่วร้าย นับวันจะทวีความรุนแรง และแพร่ระบาดมากขึ้นในทุก ๆ ปี และทุก ๆ ขอบเขต ของการแพร่ระบาดของสารเสพติด ได้ส่งผลกระทบต่อกระเทือน ต่อ ผู้เสพ/ ผู้ติดสารเสพติด ครอบครัว สังคม การเมือง และนำไปสู่ปัญหาสังคมได้อีกมากมาย เช่น ปัญหาคriminal ความขัดแย้งในครอบครัว โจรกรรม อาชญากรรม โรคเอดส์ การว่างงาน และก่อให้เกิดผลเสียทั้งสุขภาพจิต สุขภาพกาย ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และประเทศชาติขาดความมั่นคง โดยรัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมหาศาลเพื่อดำเนินการปราบปราม ป้องกัน และบำบัดรักษา ฟ้นผู้ติดสารเสพติด เพื่อให้ ผู้ติดสารเสพติดกลับมาเป็น ประชากรที่มีคุณภาพและเป็นแรงพลังในการพัฒนาประเทศ (สุทธิพันธ์ ธรรมะไพจิตร, 2544, หน้า 66 - 68) ด้วยเหตุนี้การพัฒนากระบวนการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสารเสพติด ให้ ฟ้นสภาพและพัฒนาฟ้นฟู ให้ผู้ติดสารเสพติดสามารถหยุดเสพยาเสพติด และมีพฤติกรรมป้องกันการหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

ในการดำเนินการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดสารเสพติดพบว่า ในปี พ.ศ. 2547 มีผู้ติดสารเสพติดทั่วประเทศเข้ารับการบำบัดรักษา และฟื้นฟู จำนวน 300,000 ราย (บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์, 2548, หน้า 64) และผลการศึกษาพบว่า มีผู้ติดสารเสพติดจำนวนมากมีพฤติกรรมเสพยาซ้ำ และได้กลับเข้ามารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูในปี พ.ศ. 2548 จำนวน 7,592 ราย โดยจำแนกเป็น ผู้เคยเข้ารับการบำบัดรักษา 2 ครั้ง 4,246 ราย ผู้เคยเข้ารับการบำบัด 3 ครั้ง 1,185 ราย และผู้เคยเข้ารับการบำบัด มากกว่า 3 ครั้ง 2,191 ราย (กรมสนับสนุนบริการ, 2548, หน้า 43) นอกจากนี้ จากการศึกษาสถิติย้อนหลัง 3 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2548 - 2550 ของสถาบันธัญญารักษ์ซึ่งเป็นศูนย์กลางสถานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสารเสพติดทั่วประเทศของรัฐบาล พบว่าจำนวนผู้ที่หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำมากที่สุด อยู่ในช่วงอายุ 20 - 34 ปี มีจำนวน 1,377 ราย

(งานสารสนเทศสถาบันธัญญารักษ์, 2550) จากสถิติชี้ให้เห็นว่าช่วงอายุดังกล่าวเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยทำงาน ซึ่งกำลังก้าวเข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และภาระความรับผิดชอบต่างๆ ที่ต่างไปจากช่วงวัยรุ่น ในวัยนี้บุคคลต้องสร้างอาชีพ และความมั่นคงให้กับชีวิต ตลอดจนการปรับตัวกับเพื่อนกลุ่มใหม่ การมีคู่ครอง ทั้งนี้หากบุคคลที่อยู่ในวัยดังกล่าวยังไม่พร้อมรับความเปลี่ยนแปลง และปรับตัวกับสิ่งใหม่ ย่อมทำให้เกิดความกดดัน ความขัดแย้งภายใน จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา อาทิ จากปัญหาครอบครัว ปัญหาเพื่อนกลุ่มใหม่ ปัญหาการทำงาน ปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม (สุชา จันทน์เฒ, 2540, หน้า 167 - 168) ช่วงวัยดังกล่าว จึงเป็นวัยที่ต้องการปรับตัว การจัดการกับปัญหาหลากหลายที่เกิดขึ้น ซึ่งทุก ๆ คน ต้องผ่านเข้ามาในช่วงเวลานี้เหมือนกัน เมื่อเข้าสู่วัยทำงาน ภาวะนี้จึงเป็นภาวะเสี่ยงสูงสำหรับผู้ที่เคยติดสารเสพติดมาแล้ว ต้องเผชิญกับ ภาวะไม่พึงประสงค์อันประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อารมณ์ และการปรับตัวในการเผชิญปัญหาหลากหลายที่เข้ามาสู่บุคคลดังกล่าว จึงทำให้เกิด ความกดดัน ความเครียด ความเศร้าเสียใจ ความวิตกกังวล และภาวะอารมณ์ที่ไม่เป็นสุขอื่น ๆ จึงอาจเป็นสาเหตุให้บุคคลที่เคยติดสารเสพติดหันเข้าหาสารเสพติดได้อีก (ทิพาวดี เอมะวรรณนะ, 2547, หน้า 195) ดังนั้น บุคคลที่เคยใช้สารเสพติดมาก่อน เมื่อประสบกับอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะเป็สิ่งกระตุ้นที่ทำให้มีพฤติกรรมหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำได้ง่ายขึ้น และจากภาวะ ดังกล่าว ข้างต้นชี้ให้เห็นว่า แนวโน้มการกลับเข้าสู่วงจรสารเสพติดจึงเป็นเรื่องที่เปราะบางมากในกลุ่มบุคคลผู้ที่เคยผ่านเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแล้วนั้นจะมีโอกาสหวนกลับไปเสพสารเสพติดซ้ำ นั้นหมายความว่าประเทศจะสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพราะ ช่วงวัยนี้เป็นวัยแห่งการทำงาน การที่บุคคลต้องหยุดชะงักการทำงาน และกลับเข้ามารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ก็จะก่อให้เกิดการหยุดชะงักในระบบกลไกของสังคม ซึ่งจะมีผลกระทบ ต่อ ๆ ไปถึงระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน และยิ่งกว่านั้น ถ้ากลุ่มผู้กลับไปเสพสารเสพติดซ้ำดังกล่าวไม่กลับเข้าสู่ระบบกบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ยังจะส่งผลกระทบ นานัปการต่อ ระบบที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น และส่งผลต่อปัญหาที่จะเกิดตามมาอีกหลายประการ ด้วย เหตุนี้การที่ผู้บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ จึงเป็น วิกฤตการณ์ที่สังคมและผู้เกี่ยวข้องต้องใส่ใจไม่ควรมองข้าม และควรให้ความสำคัญในการป้องกันการกลับไปเสพสารเสพติดซ้ำ ก่อนที่จะเป็นปัญหาลุกลาม ต่อไป

การที่บุคคลมีพฤติกรรมหวนกลับไปเสพสารเสพติดซ้ำ เป็นปรากฏการณ์ที่มี ความสลับซับซ้อน อันเป็นผลจากผู้ติดสารเสพติดได้รับอิทธิพลทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ที่เป็นอุปสรรคปัญหาเกิดขึ้นระหว่างทาง ซึ่งส่งผลต่อบุคคลที่กำลังพยายามหยุดสารเสพติดดังกล่าว เมื่อผ่านการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว มีโอกาสหวนกลับไปมีพฤติกรรมเสพติด

ติดยา ซึ่ง Marilyn (1998, p. 12) กล่าวว่า การติดยาเสพติดซ้ำเป็นกระบวนการที่มีแรงกำลั มหาศาลที่ผลักดันให้บุคคลกลับไปมีพฤติกรรมการใช้สารเสพติดอย่างที่เคยใช้ หลังจากหยุดใช้ สารเสพติด โดยปัจจัยที่นำไปสู่การมีพฤติกรรมเสพติดซ้ำ มาจากตัวกระตุ้นภายนอก เช่น สถานที่ อุปกรณ์ ที่เคยใช้ในการเสพสารเสพติด ลักษณะส่วนตัวในการมอง ได้ยิน ต่อสิ่งแวดล้อมเป็นต้น และจากตัวกระตุ้นภายใน เช่น พฤติกรรม ความคิด ที่ยังคงนึกถึงสารเสพติด อารมณ์ ความเครียด หรือความวิตกกังวล เป็นต้น สภาวะดังกล่าวจะเกิดขึ้น หลังการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ จึง ทำให้มีผู้ติดยาเสพติดที่อยู่ในช่วงระยะหยุดใช้สารเสพติด หวนกลับไปใช้สารเสพติดซ้ำ (สุพจน์ ชูดีดำรง, 2544, หน้า 57) นอกจากนั้น Gerard, Dennis and Carlo (2001, p. 126) ยังได้ศึกษาปฏิกิริยา ทางความคิดของผู้ติดยาเสพติด ที่จะนำไปสู่การเสพสารเสพติดซ้ำพบว่าปัจจัย ตัวกระตุ้นภายนอก หรือภายใน นั้นมักจะส่งผลต่อบุคคลเหล่านี้ในเดือนที่ 3 จนถึงเดือนที่ 12 หลังการบำบัดรักษา โดยในช่วง 3 เดือนแรก หลังการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ จำนวนของผู้ที่สามารถหยุด สารเสพติดมีจำนวนน้อยกว่า ผู้ที่หวนกลับไปติดยาเสพติดซ้ำ ซึ่งลำดับขั้นตอนของการเสพ สารเสพติดซ้ำมีได้เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด หรือเพียงชั่วข้ามคืน แต่จะมีลักษณะค่อย ๆ เกิดเพิ่มขึ้น ๆ แสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการติดยาซ้ำ (สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2547, หน้า 95)

จากลำดับขั้นตอนนี้พบว่า การหวนกลับไปคิดถึงสารเสพติดซ้ำเป็นปฏิกิริยาที่จะค่อย ๆ ก่อรูปขึ้นทีละเล็กทีละน้อย จากภายในความคิด และส่งผลถึงพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ โดยไม่สามารถ จะต้านทาน และควบคุม ความคิดที่ต้องการเสพสารเสพติดที่เพิ่มขึ้น ๆ จากแรงผลักดันที่มี พลังจากภายในของตนเอง นอกจากนี้ มาร์ลาท และกอร์ดอน (Martatt & Gordon, n. d. อ้างถึงใน วิมล ถักขณาภิษชชัย, 2548, หน้า 586) และทิพาวิ เอมะวรรณะ (2547, หน้า 181) กล่าวว่า การ หวนกลับไปคิดถึงสารเสพติดซ้ำ จะเริ่มเกิดขึ้นเมื่อ บุคคลเหล่านั้นต้องอยู่ในภาวะที่มีความเสี่ยงสูง ต่อการควบคุมตนเองในการไม่ใช้สารเสพติด ด้วยเหตุนี้วิถีทางการดำเนินชีวิตของผู้เลิกสารเสพติด ที่ต้องฟันฝ่าปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งสิ่งที่เป็นสาเหตุผลักดันให้ต้องเสพสารเสพติด และสิ่ง ที่จะมากระตุ้นให้หวนกลับไปคิดถึงสารเสพติดซ้ำได้อีก ซึ่งหากบุคคลเหล่านี้ยังคงต้องกลับไปมี วิถีทางการดำเนินชีวิตแบบเดิม ๆ กับปัญหาภายในครอบครัว เช่น ครอบครัวแตกแยก ขาด ความอบอุ่น การเลี้ยงดูในครอบครัวทำให้เกิดความกดดัน เปรียบเทียบกันระหว่างพี่น้อง ครอบครัว ที่ใช้ระบบที่รุนแรง ทบตี คุกคามทำร้ายร่างกาย ทารุณจิตใจ ครอบครัวที่มีผู้ใช้สารเสพติดอยู่ใน ครอบครัว ครอบครัวที่ประณามและแสดงกิริยารังเกียจ ไม่เข้าใจและยอมรับผู้ติดสารเสพติด ปัญหาที่มาจากสาเหตุทางจิตใจของผู้ติดสารเสพติดเอง เช่น รู้สึกว่าตนไม่มีคุณค่า ไม่รู้วิธีจัดการกับ ปัญหาวิกฤติเฉพาะหน้า กลัวว่าจะเข้ากับกลุ่มไม่ได้ กลัวว่าจะเข้ากับกลุ่มไม่ได้เกรงว่าเพื่อนจะไม่ รับเข้ากลุ่ม หรือเกิดจากความเหงา ท้อแท้ ปัญหาตามเพื่อน กลับไปคบกับเพื่อนไม่ดีที่เคยติดสาร เสพติดด้วยกัน ปฏิเสธคนไม่เป็น อยากรองเนื่องจากความตึกะนอง หรือต้องการเสพเพราะเห็น เพื่อนเสพ ปัญหาสถานที่สิ่งแวดล้อมและสังคม อยู่ในชุมชนที่มีผู้ติดสารเสพติด และค้าสารเสพติด มีแหล่งซื้อขายได้ง่าย หรืออยู่ในสถาบันการศึกษาที่มีคนในนั้นใช้สารเสพติดกันมาก ปัญหาจาก การทำงาน เช่นผู้ที่มิอาชีพขายบริการทางเพศ หรือเพื่อบังคับร่างกายไม่ให้กลับทำงานได้ยาวนาน หลายชั่วโมงติดต่อกัน ต้องใช้แรงกำลังแบกหามสามารถทำงานได้ทนทาน และผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับ สารระเหยอยู่เป็นประจำ จากปัญหาต่าง ๆ มากมายเหล่านี้เป็นสภาวะการณ์ที่ยากจะหลีกเลี่ยง เมื่อบุคคลเหล่านี้ได้ออกจากสถานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดสารเสพติดแล้วต้องออกไป ดำเนินชีวิตภายนอกในสิ่งแวดล้อมเดิม ๆ ที่มีแรงกดดันมหาศาลเหล่านี้ คงเป็นการยากที่ผู้เลิก สารเสพติดจะเลี่ยงจากการหวนกลับไปเสพติดซ้ำได้อีก

กระบวนการหวนกลับไปเสพสารเสพติดซ้ำมิได้สิ้นสุดแค่การติดสารเสพติดซ้ำเพียง เท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อ ร่างกาย อารมณ์ พฤติกรรม ซึ่งผลกระทบจากการออกฤทธิ์ของ สารเสพติดแต่ละประเภทยังมีความแตกต่างกัน ตามประเภทของสารเสพติดที่เสพเข้าไป และเมื่อ บุคคลหวนกลับไปเสพอย่างต่อเนื่องและเรื้อรัง ในภาพรวมของการออกฤทธิ์นั้นจะส่งผลต่อ ร่างกาย อารมณ์และพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น ร่างกายอ่อนแรง ตัวสั่น นอกจากนี้สารเสพติด

บางประเภทยังส่งผลให้มีพฤติกรรม ก้าวร้าว คุ้ยทำร้ายร่างกายผู้อื่น หรือตนเอง อาการทางจิตใจ คือ อารมณ์แปรปรวน หุนเหว เห็นภาพหลอน ซึมเศร้า หวาดระแวง ซึ่งอาการต่าง ๆ เหล่านี้ ยังส่งผลกระทบต่อผู้ป่วย ซึ่งป็นหน่วยที่สำคัญ และใกล้ชิดกับผู้ติดยาเสพติดมากที่สุด ได้รับผลโดยตรงจากบุคคลที่หวนกลับไปเสพยาเสพติด และที่มากไปกว่านั้นครอบครัวยังคงต้องเผชิญกับปัญหา ทะเลาะวิวาท ลักขโมย โกหก ทำร้ายร่างกายบุคคลในครอบครัว จนเป็นเหตุให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นสุขและมีปัญหาสุขภาพจิตตามมา (สุชาติ เถาหิพัตร์, 2548, หน้า 75 - 77) จากผลการศึกษาวิจัยของ ลักษณะ ใจตรง (2548, หน้า 58) พบว่าจำนวนครั้งที่ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา แสดงถึงการติดยาของผู้ติดยาเสพติด และเมื่อครอบครัวต้องเผชิญกับการติดยาเสพติดของผู้ติดยาเสพติดก็จะส่งผลถึง สุขภาพจิตของครอบครัวช้า ๆ จึงทำให้ครอบครัวเกิดอาการป่วยทางสุขภาพจิตตามมา และด้วยกลุ่มผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นวัยทำงานนอกจากไม่สามารถทำงานเพิ่มผลผลิตให้กับสังคมแล้ว ยังเป็นภาระแก่ครอบครัว ในการเลี้ยงดูอีกด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ปัญหาการหวนกลับไปติดยาเสพติดซ้ำเป็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นต่อเนื่องเรื้อรัง และส่งผลกระทบต่อ ทั้งร่างกาย จิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เสพยาเสพติดเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการทำงาน เลี้ยงดูตนเอง บิดามารดา และ/ หรือครอบครัวใหม่ แต่ว่าบุคคลดังกล่าวไม่สามารถใช้ศักยภาพเหล่านั้นของตนได้ เนื่องจากต้องหมกมุ่นกับการใช้สารเสพติด ด้วยเหตุนี้จึงอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นภาระให้กับครอบครัว สังคม ประเทศ ที่ต้องรับผิดชอบดูแลบุคคลกลุ่มนี้ต่อไปอย่างไม่จบสิ้น ถึงแม้รัฐจะพยายามออกมาตรการในการแก้ไข ปัญหาสารเสพติดอย่างต่อเนื่องมาหลายยุคหลายสมัย แต่วงจรการเสพยาเสพติดก็มีได้เลื้อยหายไป มีแต่ยังคงเพิ่มขึ้น การติดยาเสพติดซ้ำก็จะเป็นปัญหาสังคมที่ต้องติดตามมาเหมือนเงาตามตัว ภาวะปัญหาที่เป็นลูกโซ่ ดังนั้นศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นทำความเข้าใจ ค้นหาความหมาย กระบวนการทางสังคมและวิถีการดำเนินชีวิต ที่นำไปสู่การหวนกลับไปติดยาเสพติดซ้ำจากผู้ติดยาเสพติด เพื่อเป็นแนวทางในการให้คำปรึกษาและป้องกันการกลับไปติดยาเสพติดซ้ำต่อไป

ฐานแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน (Theory before Research) ตามแนวทางของ Berg (2004, pp. 19-20 อ้างถึงใน สมโภชน์ อเนกสุข, 2551, หน้า 67) คือการใช้ทฤษฎีซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นสำคัญเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูลซึ่งประกอบด้วยแนวคิดหลักที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม ที่นำไปสู่การหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ ของบุคคลที่ติดสารเสพติด เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ภายในระหว่างสมาชิกใน ครอบครัว เพื่อน สิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อแรงขับเคลื่อนจากภายในสู่ภายนอก ต่อ กลไกการเสพติดและการหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ

2. แนวคิดการหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงนิยามความหมาย จากประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่ติดสารเสพติด ซึ่งได้สะสมและรวบรวมมาจากการคิด การเห็น การฟัง สัมผัส ความรู้สึก จากสถานการณ์หรือเหตุการณ์เกิดขึ้นในชีวิตที่ผ่านมาเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่ เกี่ยวข้องกับการหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ

3. แนวคิดเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ที่นำไปสู่การหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ เป็นแนวคิดที่อธิบายถึง รูปแบบลักษณะนิสัย พฤติกรรม และความเคยชิน เมื่อเกิดขึ้นด้วยกัน สามารถบ่งบอกถึงคุณลักษณะเฉพาะความเป็นตัวตนของบุคคล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการให้ความหมายของการหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำจากมุมมองของ ผู้ที่มีประสบการณ์ตรง
2. เพื่อศึกษากระบวนการทางสังคม และวิธีการดำเนินชีวิต จากประสบการณ์ของบุคคล ที่หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ
3. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการหวนกลับไปเสพติดซ้ำ

คำถามการวิจัย

1. บุคคลที่ติดสารเสพติดให้ความหมายการหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำอย่างไร
2. จากประสบการณ์ของบุคคลที่หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ มีกระบวนการทางสังคม และวิธีการดำเนินชีวิตอย่างไร
3. ผลการสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการทางสังคม และวิธีการดำเนินชีวิตของบุคคล ที่หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำเป็นอย่างไร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้

1. ทราบถึง ประสบการณ์ชีวิต ผ่านกระบวนการทางสังคม และวิธีการดำเนินชีวิต ที่นำไปสู่การหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ

2. เป็นข้อมูลสนับสนุน ต่อหน่วยงาน นักบำบัด และบุคลากร ทางการแพทย์ในการทำ ความเข้าใจผู้ที่หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำได้อย่างลึกซึ้งภายใต้บริบทของผู้ติดสารเสพติด ซึ่งจะ นำไปสู่การพัฒนากระบวนการช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ติดสารเสพติด ครอบครัว หรือ ผู้เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม

3. เป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจจากกระบวนการทางสังคม และวิถี การดำเนินชีวิตของบุคคล รวมทั้งการให้เหตุผลของบุคคลที่หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำได้อย่าง ลุ่มลึก

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษากระบวนการทางสังคมวิถีการ ดำเนินชีวิต ประสบการณ์ชีวิต และสังเคราะห์รูปแบบของการหวนกลับไปเสพสารเสพติดซ้ำ ของ บุคคลที่หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ ตั้งแต่การเริ่มติดสารเสพติด การติดสารเสพติด กระบวนการ บำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ และการหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ เพื่อให้มองเห็นภาพรวม ของพฤติกรรม และทำความเข้าใจในความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นที่นำมาสู่การหวน กลับไปติดสารเสพติดซ้ำ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบำบัด และ สัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างซึ่งสามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้น ผู้วิจัย ทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ กำหนดจากผู้ติดสารเสพติดที่เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาฟื้นฟูที่สถาบันธัญญารักษ์ จังหวัด ปทุมธานี ในครั้งที่ สอง เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จนกระทั่งข้อมูลมีความสมบูรณ์ ครบถ้วน และคงที่ซ้ำ ๆ กันจนอิ่มตัว

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้ติดสารเสพติดที่กลับเข้ามาสู่กระบวนการบำบัดรักษารั้งที่ 2
2. ไม่จำกัด เพศ การศึกษา มีอายุอยู่ในช่วงวัยทำงาน 20- 34 ปี
3. มีความยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการเล่าประสบการณ์ชีวิตต่อการหวนกลับไปเสพ ติดสารเสพติดซ้ำ
4. แพทย์วินิจฉัยตามเกณฑ์ วินิจฉัยการติดสารเสพติด DSM IV ว่าเป็นผู้ติดสารเสพติด ตรงตามเกณฑ์อย่างน้อย 3 ใน 7 ข้อ (ปราโมทย์ สุนิษฐ์ และมานิช หน่อตระกูล, 2539, หน้า 80) ดังต่อไปนี้

- 4.1 มีอาการคัน
- 4.2 มีอาการชา
- 4.3 มีการใช้สารเสพติดในปริมาณหรือระยะเวลามากกว่าที่ตั้งใจไว้
- 4.4 มีความต้องการใช้สารเสพติดนั้นอยู่ตลอดเวลาไม่สามารถหยุดหรือควบคุมการใช้ได้
- 4.5 ใช้เวลาอย่างมากไปกับการหาสารเสพติดนั้นมา หรือใช้เวลาในการฟื้นตัวจากยา
- 4.6 ต้องงดหรือลดกิจกรรมทางสังคม การงาน หรือการบันเทิงอื่น อันเนื่องมาจากการใช้สารเสพติด
- 4.7 ยังใช้สารเสพติดแม้ทราบว่าจะทำให้เกิดปัญหาทางร่างกายหรือจิตใจ

สนามการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกสถาบันธัญญารักษ์ ซึ่งเป็นสถานที่ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จังหวัดปทุมธานี เป็นสนามการวิจัยเนื่องด้วย สถาบันธัญญารักษ์เป็นศูนย์กลางหน่วยงานภาครัฐที่บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดทุกประเภท โดยมีขั้นตอนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการรักษาระยะต้น ขั้นตอนพิษยา ขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพ และ ขั้นตอนติดตามหลังการรักษา รวมระยะเวลาครบกำหนดตามรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นเวลา 4 เดือน ถึง 1 ปี โดยภาพรวมของการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ นั้นได้มุ่งเน้นใน การบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้ติดยาเสพติด และได้มุ่งสนับสนุน ครอบครัว หรือบุคคลใกล้ชิดกับผู้ติดยาเสพติด เข้ามามีส่วนร่วม ในการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจ การยอมรับซึ่งกันและกัน

และด้วยเหตุที่ผู้วิจัยเป็นบุคลากรในหน่วยงานดังกล่าว ซึ่งมีความเข้าใจในรูปแบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จึงเป็นการเอื้อต่อผู้วิจัยในการดำเนินการวิจัย และติดต่อขอความร่วมมือ กับ ผู้หวนกลับไปติดยาเสพติดซ้ำ และครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดของผู้หวนกลับไปติดยาเสพติดซ้ำ ในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้ติดยาเสพติด ประกอบด้วยผู้วิจัยได้นำกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ มาใช้ในการศึกษาข้อมูลโดยเป็นวิธีการที่เข้าถึงข้อมูลได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งสามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้ให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ข้อมูลที่ได้รับความลุ่มลึก เข้าถึงประเด็นปัญหาได้มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากขึ้น การวิจัยครั้งนี้จึงเป็น โอกาสที่ดีในการนำผลการวิจัยที่ได้จากการศึกษากระบวนการทางสังคมวิธีการดำเนินชีวิต ประสบการณ์ชีวิต และรูปแบบของกระบวนการดำเนินชีวิตที่นำไปสู่การหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ของบุคคลที่ติดยาเสพติด มาสนับสนุน และเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบ

การทำงานให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการให้คำปรึกษาและการบำบัดผู้หวนกลับไปคิด
สารเสพติดซ้ำในรายต่อ ๆ ไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สารเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีใด ๆ ก็ตามเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายทั้งโดย
การรับประทาน คม สูบ ฉีด ติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่ง จะทำให้เกิดการติดและก่อให้เกิดผลเสีย
ต่อร่างกายและจิตใจ มีความต้องการที่จะเสพ และเพิ่มปริมาณการเสพขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อหยุดใช้ยา
หรือสารนั้นจะเกิดอาการขาดยาขึ้น
2. DSM IV หมายถึง เป็นระบบวินิจฉัยและแบ่งประเภทของโรคทางจิตเวช ที่จัดทำขึ้น
โดยสมาคมจิตแพทย์อเมริกา มีหลักเกณฑ์การวินิจฉัย 7 ข้อ จะต้องใช้การวินิจฉัยอย่างน้อย 3 ข้อ
ขึ้นไป จึงจะสามารถวินิจฉัยเป็นผู้ติดสารเสพติด
3. รูปแบบการหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ หมายถึง ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นเป็นขั้นตอนจาก
ภายในความคิด แล้วส่งผลถึงพฤติกรรมที่นำไปสู่การเสพติดซ้ำ ของบุคคลที่เคยติดสารเสพติด
4. บุคคลที่หวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ หมายถึง ผู้ติดสารเสพติดกลับไปเสพ
สารเสพติดและทำให้ต้องกลับมาเข้ารับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นครั้งที่ 2 ของ
การเสพยาเสพติดที่สถาบันธัญญารักษ์แล้วได้รับการวินิจฉัยว่าติดสารเสพติดซ้ำ
5. ประสบการณ์ชีวิต หมายถึง การสะสมความรู้ และการคิดที่ได้พบ ได้เห็น ได้ยิน
ได้ฟังโดยผ่านสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในชีวิตซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำที่ผ่านมา
6. กระบวนการทางสังคม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ หรือการถ่ายทอดภายในระหว่าง
บุคคลในครอบครัว เพื่อน สิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งมีอิทธิพล ขัดเกลาหล่อหลอม สภาพร่างกาย
และจิตใจ ซึ่งจะส่งเสริมต่อแรงขับเคลื่อนจากภายในสู่ภายนอก ต่อกลไกการเสพยาเสพติด และ
การหวนกลับไปติดสารเสพติดซ้ำ
7. วิธีการดำเนินชีวิต หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมการแสดงออก รูปแบบอุปนิสัย และ
ความเคยชินของบุคคลที่ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีผลมาจากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น
ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น